

ACC. N:o M. 14599:1-8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland..... Upptecknare: Hildur Wickström, Markaryd
Härad: Sunnerbo..... Berättare: Densamma
Socken: Markaryd..... Berättarens yrke: fröken
Uppteckningsår: 1958..... Född år 1900 i Traryd

Tjuvar. s.1-8.

Skriv endast på denna sida.

MÄSTERTJUVEN HÖRLIN

Under mitten av 1800-talet bodde i Södra Åkult, Markaryd, en beryktad stor-tjuv, som även fick öknamnet "Mästertjuven". Han hette Hörlin och brukade ett litet Torpställe i förutnämnda by. Hörlin var dock inte ensam om sina stölder, ty han hade en liga av fattare till hjälp. Bland dessa medhjälpare fanns även en man som hette Meralba och som var husar vid Kronprinsens husarregemente. Stölderna förlades dock alltid till utanför byns gränser, ty Hörmins valspråk var: "Raven biter ej i närheten av sin egen lya".

Hemmansägare Yörs Nilsson, som ägde en gård strax intill skånska gränsen och var en ärlig och hedlig man, kunde ej se hur tjuvarna härjade utan gick en dag till fjärdingsmannen som bodde i Hulabäck, och anmälde Hörlin och hans kumpaner. Troligtvis var fjärdingsmannen, som var en klen bryggd man, hatad av tjuvarna, och han vägade ej sätta sig upp mot dem, varför stölderna fortsatte. Mästertjuvorna och hans gelikar gick nattetid in i svinstorerna i ortens gårdar och rövade bort grisar vilka fördes till en backe, som ännu i dag benämnes "Fläskabacken". Vid denna backe bodde då torparen Ola Måns som och hans familj i en leden jordkroga. Här i denna skogsbacke slaktdes svinen, styckades och saltades ner. Tjuvarna behövde även andra

livsmedel och därfor bröt de sig även i Knordahls diuerschandel i Ahult och stal varjehanda livsförnödenheter.

Det berättas om två lantbrukare som skulle till Vättsjö marknad, att de i en gästgivaregård skulle intaga litet förplågnad och därvid räkade se ut genom fönstret. De fick då se sina egna hästar komma förbi i full karniär med ryttare på sina ryggar och det var tjurarna som red förbi.

Gränsbygdens folk kunde aldrig känna sig säkra för dessa djärva förbrytare, som inte ens drog sig för att själta på jusa dagen. Här i denna gränsbygd där förfördom snapphanare och smälänningar slappat ihop i blodig kamp och där sedermora stigmår och löskekarlar gjort skogsvägarna osäkra för fredliga vägfarande - här var ånyo plundringar och dädi. Och folket som bodde i sina stugor vid vägen - de sot om nätterna med yxor och andra tillhyggen jämte skjutvapen brevid sig i sänghalmen.

Det gick så långt med stölderna att folket i orten beslöt att anmäla stöldligan för ortens länsman, som genast tog upp saken. All trakterns folk uppbades, men tjurarna anade oräd och flydde till skogs, varför man fick omringa terrängen. Tjurarna som hade skjutvapen med sig och sköt till omkring sig då de såg sig vara omringade.

Per-Joar Johannes, en stor stark karl från Bråkhult, lyckades övermannas själne
mästertrjuven genom att ge denne ett slag så att han tumlade omkull. I samma ö-
gonblick fick han en kula i ena armen av en av ligans medlemmar och måste så
släppa sin motståndare. Till slut lyckades det dock att tillfångataga mäster-
trjuven och Ola Måansson som båda rannsakades och fördes till Växjö fängelse,
där de två fick livstids straffarbete. Ola Måansson var född i Krestad 1803,
och han dog den 20 mars 1875 utan att ha återfått friheten. Meralba jämte
de de andra av ligans medlemmar lyckades undkomma. Men det berättas, att
Meralba flydde över till Amerika. Där fortsatte han med sina stölder, och då han
samlat en del stöldgods av guld och silver, beslöt han sig för hemresa till Sverige.
På båten blev han emellertid observerad av medpassagerarna, då de såg ho-
nom gå och smussla med guldklockor och andra dyrbarheter. Meralba kom i
förför, och sändes tillbaka till Amerika, där han rannsakades och blev dömd
till döden för sina brott. Det berättas om hans död - en krot sattes i
hans haka och så fick han hänga där till han dog.

Men den övriga delen av ligans många medlemmar fortsatte med sina
stölder, och hos Hörliins hustru Johanna hade de sina tjurgömmor. Han
lyckades även övertala och farleda en ärlig och hederslig trotjänare från

Vettsjö socken att flytta till sig, vilket resulterade att tvenne barn föddes. Men den f.d. traktjämaren, som hette Karl kunde hon dock ej följa att delta i stölderna. Därfor blev Karl så illa fård av ligans medlemmar - att han en dag hittades blodig och sårslås och dog senare av sina erhållna skador.

Johanna Hörlin var dock stolt över sina stödförnäd och hon brukade bjuda in Traktens barn för att traktera dem med kaffe, kagesocker och vetebullar. Hon brukade då säga: "Kom du in å läd å drick - jag har massor i bå redebolla å kagesocker å kaffe. Barnen var rädda men vägade ej annat än gå med in och smaka på trakteringen.

Johanna Hörlin var född den 25 aug. 1821 i Hallaryd.

Sedan Hörlings söner blivit vuxna fortsatte de i sin faders fotspår. Det berättas att de en gång stal häst och vagn från Petter Svensson i Ulvargyd, och körde därifrån till Krondahls handelsbutik i S. Århult, där de gjorde inbrott och stal en hel del varor. Vid det bulten som tjurarna åstadkommit vaknade husfolket som steg upp för att se vad som var på färde. Krondahl upptäckte da vid sin inspektionsrend, att här hade tjurarna varit framme. Han beslöt att söka upp spåra och förfölja tjurarna och till sammans med några gran-

nar satte han genast sén plan i verket.

Häst spändes för vagn och snart var sällskapet på väg mot Yxenhult, dit man trodde att tjurarna begivit sig komma ett stycke från Södra Fagerhult mötte man några hemvändande bybor, som varit i Halmstad med timmerforor och som nu varo på hemväg. Dessa undrade vad handelsman Krondahl hade för ärende - och som gett sig ut med stark följe mitt i natten. Efter en kort rådpläning bestämde sig de hemvändande timmerkarlarna att följa med och uppspara tjurorna som längre nog varit en stor plåga i orten.

Y rankt tempo bar det nu framåt på den slingrande landsvägen. I Fagerhultstrakten mötte de en ensam häst med vagn, som kom travande på landvägen. En av männen hoppade av ur en av vagnarna och tog hand om den herrelösa hästskjutsen, som han vände och fortsatte sedan med de andra. Nu hade de hunnit förbi Fagerhultstrakten och i en skog i närheten av Värsjö såg de i det frambrygande dagsljuset att spår efter häst och vagn som kört upp och vänt i skogen. Krondahl med sällskap följde nu denna väg och efter en stund sökande fann de en riskoja. De gingo in i denna och funno här allt som slits från Krondahl och mycket, mycket mer.

Samma natt detta häände blev "Smör-Anette" av med allt sitt smör. "Smör-Anette" var från Henneryd, där hon till sammans med sin då 16-årige son brukade köra omkring och köpa upp smör, som hon sedan åkte till Västsjö marknad och sålde. Vid sina källsjöbesök brukade hon alltid övernatta hos lantmätare Claes Almeroth och hans hustru Sissa.

Denna natt hörde Smör-Anette ett buller och frågade då Sissa Almeroth vad han trorde det kunde vara. Men Sissa A. lugnade henne med att det nog bara var katten som åstadkommit bullret varafter båda insomnade igen. Men då hon på morgonen skulle begiva sig till Västsjö - så befanns det att allt hennes smör blivit stulit. Tjuvarna hade tagit sig in genom ett fönster.

Lantmätare Almeroth blev mycket ured över att tjuvarna vägat bryta sig in i hans hus och omedelbart därefter lät han sätta upp fönsterluckor för sina fönster.

Den ärliga och hederliga artsbefolkingen i S. Århult var givetvis mycket besvärade över det dåliga ryckte som byn fick. Utomkring vägade man ej tala om att man bodde i S. Århult då uppfattningen var att alla som bodde där var tjuvar och beaktagare. Tattarplågan och de många stöbler-

na blev ett mörkt instag i denna bys historia. Så smärtingom kom dock tjuvligan bort, och äntligen fick man fred och ro i bygden.

Markaryds kyrkobok för år 1875 förtäljer följande: Fästningsfängelen Ole Månsson skreven i Södra Århults Norregård. Genom Norra Åbo häradsträtts utslag den 8/3 1865 dömd för 4:de resan stöld att hällas till straffarbete på lustbid samt va- ra medborgerligt färtzende för adl bid förbuntig. Han var född i Värestad år 1803. Det berättas även om en kvinna - maka till en av tjuvarna som fält lustbids straffarbetet - att hon med ett litet barn på armen gick den långa vägen till Stockholm för att hos kungen be om nåd för sin make. Enligt berättelsen lär hon inte återvänt till byn.

Fru Tilda Carlsson (död sedan 25 år tillbaka) har berättat att hon i Ussbäcks skog mötte inte mindre än 7 st. tattare skjutsar fullastade med män, kvin- nor, barn och knyten. Hon berättade även hur rädd hon varit, då hon som en sam liten flicka mötte tattarefället i en stag skog. Täljet hade dock inte anförtat henne.

En torparstuga, jordstuga med någon trädvägg badde Yöns Tattare En gång säg utanför hans jordstuga i Ulfovaryds by, som gränsar till Södra Århult inte mindre än 9 st. tattarstjänsar.

Övriga som berättat om Mäster-Juven och hans kumpaner varo: Johanna Jöns-
son född cir. 1860, och datter till hemmansägare Jöns Nilsson (som i början
på berättelsen omnämnes att ha anmält tjänarna för fjärdingsmannen)
f. sedan några år tillbaka / Oskar Nilsson, dottern till lantmätare Almo
Robt., och döf s. några år b. / Ringdahl på älderdomshemmet och som
traliktvis också är död. Det var han som berättade om husaren Moralba
och hans Amerikaresa.

Mitten av 1800-talet var en svår tid med missväder och hungersnöd
och fast torparna slet och arbetade i sitt arbetes svett - så kunde de ända in-
te hålla svälvt och nöd borta. Kanske blev frestelsen att ta från den som hade
de det bättre ställt stor - när de inte hade något att åta, och inget att ge
sina svälrande barn. Kanske det rätskaffna sinnet Trubbats bort av svälvt
och umläkanden, så att det var renas sjölvbevarelse driften som allensl
gjorde sig gällande, att torparna ställde sig på tjänars och tattarcförs sida
och deras matto törde ha varit - "Nöden har ingen lag"